

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์และประเมินหนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษา ส 605 ที่กระทรวงศึกษาธิการอนุญาตให้เลิกใช้ เป็นหนังสือเรียนในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.6) ซึ่งเป็นวิชาบังคับ จำนวน 4 เล่ม ที่ผลิตขึ้นในต่างสำนักพิมพ์กัน ในด้านต่าง ๆ ดังนี้

- 1) ด้านการจัดทำรูปเล่มและการพิมพ์
- 2) ด้านเนื้อหาของหนังสือเรียน
- 3) ด้านการเขียนและการใช้ภาษา
- 4) ด้านเครื่องช่วยการเรียนการสอน

2. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของครูผู้ใช้นักเรียนวิชาสังคมศึกษา รายวิชา 605 เกี่ยวกับคุณภาพของหนังสือเรียนทั้ง 4 ด้าน ดังกล่าวข้างต้น

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์หนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษา รายวิชา ส 605 จำนวน 4 เล่ม ที่กระทรวงศึกษาธิการอนุญาตให้เลิกใช้ เป็นหนังสือเรียนในโรงเรียนต่าง ๆ ซึ่งได้แก่ หนังสือเรียนของห้างหุ้นส่วนจำกัดเซ็นทรัลเอ็กซ์เพรสศึกษา, สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช และสำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์

2. ผู้วิจัยได้ส่งแบบสอบถามความคิดเห็นของครูผู้ใช้นักเรียนวิชาสังคมศึกษา รายวิชา ส 605 เกี่ยวกับคุณภาพของหนังสือเรียนที่ใช้นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 15 โรงเรียน

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและการรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้าง เครื่องมือเพื่อใช้ในการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. สร้างเกณฑ์และแบบวิเคราะห์เพื่อใช้ในการวิเคราะห์หนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษา รายวิชา ส 605 โดยแบ่งเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 เป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) ซึ่งแบ่งออกเป็น 5 ระดับ คือ ดีมาก ดี ปานกลาง ควรปรับปรุง และควรปรับปรุงอย่างยิ่ง เกณฑ์การวิเคราะห์ ชนิดนี้ใช้สำหรับวิเคราะห์คุณภาพของหนังสือเรียนด้านกายภาพ ได้แก่

- 1) ด้านการจัดทำรูปเล่มและการพิมพ์
- 2) ด้านการเขียนและการใช้ภาษา
- 3) ด้านเครื่องช่วยการเรียนการสอน

ตอนที่ 2 เป็นตารางการหาค่าความถี่ ในการพิจารณาความสอดคล้องของเนื้อหา วิชาหนังสือเรียนกับจุดประสงค์ของหลักสูตรสังคมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524, จุดประสงค์รายวิชาของวิชาสังคมศึกษา ส 605 และคุณภาพของความเหมาะสมในด้าน ความรู้ ความเข้าใจตามหลังสังคมศาสตร์สาขาต่าง ๆ และวุฒิภาวะของผู้เรียนหนังสือเรียน โดยการชี้ตรอยคะแนนตามลำดับหัวข้อของเนื้อหา

2. สร้างแบบสอบถามเพื่อถามความคิดเห็นของครูผู้ชำนาญหนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษา รายวิชา ส 605 ของสำนักพิมพ์ต่าง ๆ เกี่ยวกับคุณภาพของหนังสือเรียนทั้ง 4 ด้านดังกล่าว ข้างต้น โดยใช้แบบมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ คือ ดีมาก ดี ปานกลาง ควรปรับปรุง และ ควรปรับปรุงอย่างยิ่ง

ผู้วิจัยนำเกณฑ์การวิเคราะห์และแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่านพิจารณาคัดลั่นความครอบคลุมและความเชื่อถือได้ โดยถือตามเกณฑ์ข้างมากของผู้ทรงคุณวุฒิ ตั้งแต่ 3 ท่าน ขึ้นไป แล้วนำเกณฑ์ดังกล่าวไปทดลองวิเคราะห์หนังสือเรียน จำนวน 1 บท และ นำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบตามเกณฑ์ที่สร้างขึ้น แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข จากนั้นจึงนำเกณฑ์ การวิเคราะห์ดังกล่าวไปใช้ในการวิเคราะห์หนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษา รายวิชา ส 605 จำนวน 4 เล่ม ที่กระทรวงศึกษาธิการอนุญาตให้เป็นหนังสือเรียนในโรงเรียน พร้อมกันนั้นผู้วิจัย ได้ส่งแบบสอบถามไปยัง โรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตกรุงเทพมหานคร เพื่อสอบถามความคิดเห็นของครูผู้ชำนาญวิชาสังคมศึกษา รายวิชา ส 605 ในโรงเรียนต่าง ๆ

ทั้งนี้เนื่องจากหนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษา รายวิชา ส 605 ของสำนักพิมพ์วัฒนาพานิช ไม่มีโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตกรุงเทพมหานคร เลือกาใช้เป็นหนังสือเรียนในโรงเรียนเลย ผู้วิจัยจึงส่งแบบสอบถามไปยังครูผู้ใช้นหนังสือเรียนรายวิชาดังกล่าว ของสำนักพิมพ์ 3 แห่ง คือ ห้างหุ้นส่วนจำกัดเซ็นทรัลเอ็กซ์เพรสศึกษา สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช และสำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์ เท่านั้น

ผู้วิจัยนำผลการวิเคราะห์หนังสือเรียนทั้งผลที่ได้จากการวิเคราะห์ด้วยตนเองตามเกณฑ์ที่สร้างขึ้นและผลที่ได้จากแบบสอบถามมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าร้อยละ ค่ามัชฌิมเลขคณิต ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) แล้วนำเสนอข้อมูลในรูปตารางประกอบคำอธิบาย

สรุปผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์และประเมินหนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษา รายวิชา ส 605 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 จำนวน 4 เล่ม ของสำนักพิมพ์ต่าง ๆ ที่ได้รับอนุญาตจากกระทรวงศึกษาธิการให้เป็นหนังสือที่ใช้ในโรงเรียน ได้แก่ หนังสือเรียนของห้างหุ้นส่วนจำกัดเซ็นทรัลเอ็กซ์เพรสศึกษา, สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช และสำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์ สรุปได้เป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์หนังสือเรียนด้านกายภาพ

1. ผลที่ได้จากการวิเคราะห์และประเมินหนังสือเรียนตามเกณฑ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น สรุปได้ว่า หนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษา รายวิชา ส 605 ทั้ง 4 เล่มนี้ มีคุณภาพโดยส่วนรวมในด้านการจัดรูปเล่มและการพิมพ์ ด้านการเขียนและการใช้ภาษา และด้านเครื่องช่วยการเรียนการสอน อยู่ในเกณฑ์ดี จำนวน 2 เล่ม คือ หนังสือเรียนของสำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์และห้างหุ้นส่วนจำกัดเซ็นทรัลเอ็กซ์เพรสศึกษา โดยมีค่าเฉลี่ย 4.00 และ 3.79 ตามลำดับ ส่วนหนังสือเรียนของสำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิชและสำนักพิมพ์วัฒนาพานิช มีคุณภาพโดยส่วนรวมอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 3.26 และ 3.00 ตามลำดับ

สำหรับคุณภาพของหนังสือเรียนด้านกายภาพ ในแต่ละด้านสรุปได้ดังนี้

1.1 ด้านการจัดรูปเล่มและการพิมพ์ สรุปได้ว่า การจัดรูปเล่มและการพิมพ์ของหนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษา รายวิชา ส 605 ของห้างหุ้นส่วนจำกัดเซ็นทรัลเอ็กซ์เพรสศึกษา และสำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์ มีคุณภาพโดยส่วนรวมอยู่ในเกณฑ์ดี ส่วนหนังสือเรียนของสำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิชและสำนักพิมพ์วัฒนาพานิช มีคุณภาพโดยส่วนรวมอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง

เมื่อพิจารณาข้อย่อยพบว่า หนังสือเรียนทั้ง 4 เล่มนี้มีขนาดรูปเล่มอยู่ในเกณฑ์ดีและดีมาก ยกเว้นหนังสือเรียนของสำนักพิมพ์วัฒนาพานิชที่ควรได้รับการปรับปรุง ส่วนเรื่องคุณภาพในการพิมพ์และการเข้าเล่ม หนังสือเรียนทั้ง 4 เล่มนี้มีคุณภาพโดยรวมอยู่ในเกณฑ์ดีและดีมาก ส่วนคุณภาพโดยรวมในเรื่องอื่น ๆ เช่น คุณภาพของกระดาษเนื้อใน คุณภาพของปก ความเหมาะสมของขนาดตัวพิมพ์ หนังสือเรียนทั้ง 4 เล่ม มีคุณภาพโดยรวมอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง

1.2 ด้านการเขียนและการใช้ภาษา สรุปได้ว่า หนังสือเรียนส่วนใหญ่มีคุณภาพโดยรวมอยู่ในเกณฑ์ดี ยกเว้นหนังสือเรียนของสำนักพิมพ์วัฒนาพานิช ที่มีคุณภาพโดยรวมอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง เมื่อพิจารณาข้อย่อย พบว่าหนังสือเรียนทั้ง 4 เล่มนี้ใช้สำนวนภาษาที่เป็นภาษาเขียนที่ถูกต้อง มีการตั้งหัวข้อเรื่อง การวางโครงเรื่อง และการลำดับเรื่องดี คำศัพท์ที่ใช้ก็เป็นศัพท์ที่ยอมรับกันโดยทั่วไป และเมื่อใช้คำที่มาจากภาษาต่างประเทศก็มีการวงเล็บคำนั้น ๆ ในภาษาต่างประเทศด้วย ส่วนเรื่องการนำเสนอเนื้อหาหนังสือเรียนส่วนใหญ่มีคุณภาพโดยรวมอยู่ในเกณฑ์ดี คือ มีการลักษณะนำเสนอเนื้อหาที่น่าสนใจและชวนติดตาม ยกเว้นหนังสือเรียนของสำนักพิมพ์วัฒนาพานิชที่ควรได้รับการปรับปรุง

1.3 ด้านเครื่องช่วยการเรียนการสอน สรุปได้ว่า หนังสือเรียนของห้างหุ้นส่วนจำกัด เซ็นทรัล เอ็กซ์เพรสศึกษาและสำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์ มีคุณภาพโดยรวมอยู่ในเกณฑ์ดี ส่วนหนังสือเรียนของไทยวัฒนาพานิชและสำนักพิมพ์วัฒนาพานิช มีคุณภาพโดยรวมอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง เมื่อพิจารณาข้อย่อยพบว่า หนังสือเรียนทั้ง 4 เล่มนี้ มีลักษณะของสารบัญอยู่ในเกณฑ์ดี แต่ควรได้รับการปรับปรุงในเรื่องของการเขียนคำนำให้มีคุณภาพดีกว่าที่เป็นอยู่ เนื่องจากหนังสือเรียนส่วนใหญ่กล่าวถึง เฉพาะจุดมุ่งหมายของการเขียนหนังสือไว้ในคำนำเท่านั้น แต่มิได้อธิบายถึงวิธีใช้หนังสือและประสบการณ์ของผู้เรียบเรียงไว้เลย นอกจากนี้การเขียนบรรณานุกรมก็ควรได้รับการปรับปรุงเช่นเดียวกัน เนื่องจากหนังสือเรียนทั้ง 4 เล่มนี้มิได้ระบุจำนวนหน้าของหนังสือที่ใช้อ้างอิงโดยเฉพาะอย่างยิ่ง หนังสือเรียนของสำนักพิมพ์วัฒนาพานิชที่มิได้ให้รายชื่อของหนังสือที่ใช้อ้างอิงในบรรณานุกรมเลย

2. ผลที่ได้จากแบบสอบถามความคิดเห็นของครูผู้ใช้นักเรียนวิชาสังคมศึกษา รายวิชา ส 605 สรุปได้ว่า ครูส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า หนังสือเรียนของห้างหุ้นส่วนจำกัด เซ็นทรัล เอ็กซ์เพรสศึกษามีคุณภาพโดยรวมอยู่ในเกณฑ์ดี โดยมีค่าเฉลี่ย 3.62 ส่วนหนังสือเรียนของสำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์ ครูมีความคิดเห็นว่ามีความพาด้านกายภาพโดยรวมอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง เช่นเดียวกับหนังสือเรียนของสำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช โดยมีค่าเฉลี่ย 3.53 และ 3.40 ตามลำดับ

สำหรับความคิดเห็นด้านกายภาพของครูผู้ใช้นั่งสือเรียนวิชาสังคมศึกษา รายวิชา ส 605 ในแต่ละด้าน สรุปได้ดังนี้

2.1 ด้านการจัดทำรูปเล่มและการพิมพ์ ครูผู้ใช้นั่งสือเรียนรายวิชานี้ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า หนังสือเรียนของสำนักพิมพ์เซ็นทรัลเอ็กซ์เพรสศึกษาและสำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์ มีคุณภาพโดยรวมอยู่ในเกณฑ์ดี ส่วนหนังสือเรียนของสำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิชมีคุณภาพโดยรวมในด้านนี้อยู่ในเกณฑ์ปานกลาง

2.2 ด้านการเขียนและการใช้ภาษา ครูผู้ใช้นั่งสือเรียนรายวิชานี้ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า หนังสือเรียนของสำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิชมีคุณภาพโดยรวมในด้านนี้อยู่ในเกณฑ์ดี ส่วนหนังสือเรียนของห้างหุ้นส่วนจำกัดเซ็นทรัลเอ็กซ์เพรสศึกษาและสำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์มีคุณภาพโดยรวมในด้านนี้อยู่ในเกณฑ์ปานกลาง

2.3 ด้านเครื่องช่วยการเรียนการสอน ครูผู้ใช้นั่งสือเรียนรายวิชานี้ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า หนังสือเรียนของทั้ง 3 สำนักพิมพ์ มีคุณภาพโดยรวมในด้านนี้อยู่ในเกณฑ์ปานกลาง เหมือน ๆ กัน

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์หนังสือเรียนด้านเนื้อหา ปรากฏผลดังนี้

1. ผลที่ได้จากการวิเคราะห์และประเมินหนังสือเรียนตามเกณฑ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นสรุปได้ ดังต่อไปนี้

1.1 ความสอดคล้องของเนื้อหาของหนังสือเรียนกับจุดประสงค์ของหลักสูตรวิชาสังคมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 สรุปได้ว่า หนังสือเรียนของสำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์ มีความสอดคล้องกับจุดประสงค์ของหลักสูตรสังคมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย มากที่สุด โดยส่วนรวมคิดเป็นค่าเฉลี่ย 37.57 รองลงมาได้แก่ หนังสือเรียนของสำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ห้างหุ้นส่วนจำกัดเซ็นทรัลเอ็กซ์เพรสศึกษาและสำนักพิมพ์วัฒนาพานิช ซึ่งมีค่าเฉลี่ยโดยรวม 35.25, 33.95 และ 33.33 ตามลำดับ

1.2 ความสอดคล้องของเนื้อหาที่จุดประสงค์รายวิชาของหนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษา รายวิชา ส 605 สรุปได้ว่า หนังสือเรียนของสำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์ มีความสอดคล้องกับจุดประสงค์รายวิชามากที่สุด โดยส่วนรวมคิดเป็นค่าเฉลี่ย 30.79 รองลงมาได้แก่ หนังสือเรียนของสำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ห้างหุ้นส่วนจำกัดเซ็นทรัลเอ็กซ์เพรสศึกษา และสำนักพิมพ์วัฒนาพานิช ซึ่งมีค่าเฉลี่ยโดยรวม 29.84, 27.11 และ 26.82 ตามลำดับ

1.3 ความเหมาะสมด้านการส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจตามหลัก
สังคมศาสตร์สาขาต่าง ๆ และวุฒิภาวะของผู้เรียนในหนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษา รายวิชา ส
605 สรุปได้ว่า หนังสือเรียนของสำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, ห้างหุ้นส่วนจำกัดเซ็นทรัลเอ็กซ์-
เพรสศึกษา, สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช และสำนักพิมพ์วัฒนาพานิช มีคุณภาพโดยรวมอยู่ใน
เกณฑ์ที่ใกล้เคียงกัน คือ คิดเป็นร้อยละ 44.19, 40.20, 40.18 และ 37.78 ตามลำดับ

2. ผลที่ได้จากแบบสอบถามความคิดเห็นของครูผู้ใช้นักเรียนวิชาสังคม-
ศึกษา รายวิชา ส 605 สรุปได้ดังต่อไปนี้

2.1 ความสอดคล้องของเนื้อหาของหนังสือเรียนกับจุดประสงค์ของหลัก-
สูตรวิชาสังคมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 สรุปได้ว่า ครูผู้ใช้นักเรียน-
เรียนรายวิชานี้ส่วนใหญ่มองความคิดเห็นว่า ความสอดคล้องของเนื้อหาหนังสือเรียนกับจุดประสงค์
ของหลักสูตรของหนังสือเรียนทั้ง 3 เล่ม คือ หนังสือเรียนของห้างหุ้นส่วนจำกัดเซ็นทรัลเอ็กซ์-
เพรสศึกษา, สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์ และสำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช มีคุณภาพโดยรวมอยู่ใน
เกณฑ์ปานกลาง คือ มีค่าเฉลี่ย 3.30, 3.08 และ 2.94 ตามลำดับ

2.2 ความสอดคล้องของเนื้อหาจุดประสงค์รายวิชาของหนังสือเรียน
วิชาสังคมศึกษา รายวิชา ส 605 สรุปได้ว่า ครูผู้ใช้นักเรียนรายวิชานี้ส่วนใหญ่มองคิด-
เห็นว่า เนื้อหาของหนังสือเรียนทั้ง 3 เล่ม คือ หนังสือเรียนสำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ห้าง-
หุ้นส่วนจำกัดเซ็นทรัลเอ็กซ์เพรสศึกษา และสำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์ มีความสอดคล้องกับจุด-
ประสงค์รายวิชาโดยรวมอยู่ในเกณฑ์ดี คือ มีค่าเฉลี่ย 3.80, 3.60 และ 3.60 ตามลำดับ

2.3 ความเหมาะสมด้านการส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจตามหลัก-
สังคมศาสตร์สาขาต่าง ๆ และวุฒิภาวะของผู้เรียน ครูผู้ใช้นักเรียนส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า
หนังสือเรียนของห้างหุ้นส่วนจำกัดเซ็นทรัลเอ็กซ์เพรสศึกษา มีคุณภาพโดยรวมในด้านนี้อยู่ใน
เกณฑ์ดี ส่วนหนังสือเรียนของสำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิชและสำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์ มีคุณภาพ
โดยรวมอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง คือ มีค่าเฉลี่ย 3.55 และ 3.42 ตามลำดับ

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัย เรื่อง "การวิเคราะห์และประเมินหนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษา ส 605" มีประเด็นสำคัญสามารถอภิปรายได้ ดังนี้

1. คุณภาพของหนังสือเรียนด้านกายภาพ จากการวิเคราะห์ของผู้วิจัยพบว่า คุณภาพของหนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษา รายวิชา ส 605 ทั้ง 4 เล่ม ในด้านการจัดทำรูปเล่มและการพิมพ์ ด้านการเขียนและการใช้ภาษา และด้านเครื่องช่วยการเรียนการสอน มีคุณภาพโดยรวมอยู่ในเกณฑ์ปานกลางถึงดี ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของครูผู้ใช้นักเรียน ทั้งนี้อาจเนื่องจากว่าหนังสือเรียนแต่ละเล่มมีคุณภาพในด้านต่าง ๆ ไม่แตกต่างกันมากนัก และคุณภาพในแต่ละด้านก็อยู่ในเกณฑ์ดีเป็นส่วนใหญ่นี้ ซึ่งผู้วิจัยขอแยกการอภิปรายผลทีละด้าน ดังนี้

1.1 ด้านการจัดรูปเล่มและการพิมพ์ จากการวิเคราะห์พบว่า การจัดทำรูปเล่มและการพิมพ์ของหนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษา รายวิชา ส 605 ของทั้ง 4 สำนักพิมพ์ มีคุณภาพโดยรวมอยู่ในเกณฑ์ปานกลางถึงดี ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของครูที่ได้จากแบบสอบถาม และผลการวิเคราะห์หนังสือสอดคล้องกับงานวิจัยของศักดิ์ศรี ปาณะกุล (2517 : 78) หอมหวล มีเกิด (2518 : 72) พรทิพย์ สิงห์โตทอง (2528 : 115) และวิมล ศรีดาชาติ (2528 : 89) ที่พบว่า หนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษาที่ใช้กันอยู่ทุกวันนี้ มีคุณภาพในการจัดทำรูปเล่มและการพิมพ์อยู่ในเกณฑ์ปานกลาง เมื่อพิจารณาข้อย่อยแล้ว จะพบว่า คุณภาพของกระดาษเนื้อใน ความเหมาะสมของขนาดตัวพิมพ์และคุณภาพในการจัดรูปหน้า ของหนังสือเรียนทั้ง 4 เล่ม มีคุณภาพอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง ทั้งนี้เนื่องจากหนังสือเรียนทั้ง 4 เล่มดังกล่าวใช้กระดาษเนื้อในเป็นกระดาษปรีฟ และใช้ตัวพิมพ์ขนาด 14 พอยท์เท่ากันทุกเล่ม ส่วนการเว้นช่องว่างด้านบน ด้านล่าง ด้านนอกและด้านในนั้นก็มียขนาดใกล้เคียงกัน สำหรับข้อบกพร่องที่ควรปรับปรุง ได้แก่ หนังสือเรียนของสำนักพิมพ์วัฒนาพานิช ซึ่งมีขนาดรูปเล่มที่ไม่ได้สัดส่วนกับเนื้อหา คือ ใช้รูปเล่มหนังสือขนาด 7 x 11 นิ้ว ซึ่งเป็นขนาดเดียวกับหนังสือเรียนของห้างหุ้นส่วนจำกัดเซ็นทรัลเอ็กซ์เพรสศึกษา แต่มีจำนวนหน้าเพียง 138 หน้าเท่านั้น ในขณะที่หนังสือเรียนรายวิชาเดียวกันของห้างหุ้นส่วนจำกัดเซ็นทรัลเอ็กซ์เพรสศึกษา มีจำนวน 207 หน้า ทำให้รูปเล่มของหนังสือเรียนของสำนักพิมพ์วัฒนาพานิชมีขนาดบางเกินไป และการออกแบบภาพหน้าปกก็ไม่สวยงามและไม่สอดคล้องกับเนื้อหา เนื่องจากภาพหน้าปกของหนังสือเรียนของสำนักพิมพ์วัฒนาพานิชเป็นภาพวาดตอนหนึ่งในประวัติศาสตร์ไทย และใช้สีที่มีดกทึบ จึงไม่สามารถดึงดูดความสนใจของผู้อ่าน ซึ่งผลการวิเคราะห์นี้สอดคล้องกับความคิดเห็นของรจฎจวน อินทรกำแหง (2517 : 91-99) ที่สรุปได้ว่า

"การจัดทำรูปเล่มของหนังสือควรคำนึงถึงหลักจิตวิทยา การพิมพ์ ตัวอักษรประกอบภาพ ควรชัดเจน มีสีสิ่งคงาม ตั้งแต่หน้าปกไปจนจบเล่ม การจัดหน้าและรูปเล่มคู่มือ ตำรา การเลือกขนาดตัวอักษรต้องดูให้เหมาะสมกับวัยของผู้อ่าน ภาพประกอบต้องประณีต ดึงดูดความสนใจ กระดาษที่ใช้พิมพ์ต้องมีคุณภาพดี การเย็บเล่มต้องทนทานแข็งแรง หนังสือควรหนาไม่เกิน 200 หน้า ลักษณะรูปเล่มต้องไม่มองดูเป็นหนังสือเด็กเกินไป"

นอกจากนี้กระดาษเนื้อานที่ใช้พิมพ์หนังสือเรียน พบว่า หนังสือเรียนของทุกสำนักพิมพ์ใช้กระดาษปรู๊ฟ ซึ่งมีเนื้อสีน้ำตาลอ่อน และค่อนข้างบาง ฉีกขาดได้ง่าย หากให้อายุการใช้งานไม่ทนทานเท่าที่ควร ซึ่งผลการวิจัยที่พบนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของสุกัญญา โชติภพนิช (2518 : 120) ดวงรัตน์ คูเจริญ (2522 : 62) ศิริรัตน์ วงศ์สุวรรณ (2526 : 66) และรังรอง นิลประภัสสร (2528 : 56) ที่พบว่า หนังสือเรียนพิมพ์ด้วยกระดาษปรู๊ฟ ซึ่งมีคุณภาพต่ำ และควรได้รับการปรับปรุงให้ดีขึ้น ส่วนลักษณะของตัวอักษรที่ใช้ในการพิมพ์นั้น หนังสือเรียนทั้ง 4 เล่ม ใช้ตัวพิมพ์ที่มีขนาดใกล้เคียงกัน คือ ใช้ตัวอักษรที่เป็นตัวบางและตัวฝรั่งเศส ขนาด 14 พอยท์ ซึ่งมีคุณภาพตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้อยู่ในเกณฑ์ปานกลาง แต่ถ้าได้รับการปรับปรุงให้มีขนาดตัวอักษรที่เหมาะสมกับวัยและสายตาของนักเรียนก็จะทำให้หนังสือเรียนมีคุณภาพดีขึ้น ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับความคิดเห็นของวิริยะ ลีรสิงห์ (2524 : 70) และสมกวีล วิเศษสมบัติ (2524 : 160) ที่ว่า หนังสือเรียนที่มีคุณภาพดีนั้น ขนาดของตัวพิมพ์ก็เป็นสิ่งสำคัญ การเลือกใช้ตัวพิมพ์ควรเลือกให้เหมาะสมกับวัยและสายตาของเด็กเป็นสำคัญ

1.2 ด้านการเขียนและการใช้ภาษา จากการวิเคราะห์พบว่า หนังสือเรียนส่วนใหญ่มีคุณภาพโดยส่วนรวมอยู่ในเกณฑ์ดี ยกเว้นหนังสือเรียนของสำนักพิมพ์วัฒนาพานิชที่มีคุณภาพโดยส่วนรวมอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง ส่วนครูก็มีความคิดเห็นว่าหนังสือเรียนของสำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิชมีคุณภาพโดยส่วนรวมอยู่ในเกณฑ์ดีเช่นเดียวกัน ส่วนหนังสือเรียนของสำนักพิมพ์อื่น ๆ ครูมีความคิดเห็นว่า มีคุณภาพโดยส่วนรวมอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง เมื่อพิจารณาข้อย่อย พบว่า คุณภาพของศัพท์ที่ใช้ในหนังสือเรียนอยู่ในเกณฑ์ดี คือ มีการใช้ศัพท์เฉพาะเท่าที่จำเป็น และศัพท์ที่ซ้ำก็เป็นที่ยอมรับกันทั่วไปในวงการศึกษา นอกจากนี้ยังมีการวางเล็บคำที่มาจากภาษาต่างประเทศไว้หลังคำนั้น ๆ ด้วย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของปราณี สินธุ์สะอาด (2523 : 62) ศิริรัตน์ วงศ์สุวรรณ (2526 : 66) และรังรอง นิลประภัสสร (2528 : 80) ที่สรุปได้ว่า หนังสือเรียนควรใช้สำนวนภาษาที่ชัดเจน โดยเฉพาะศัพท์ต่าง ๆ และถ้าเป็นไปได้หากเป็นศัพท์ที่มาจากภาษาต่างประเทศก็ควรมีการวางเล็บภาษาต่างประเทศกับไว้หลังคำนั้น ๆ เพื่อให้ผู้อ่านได้ทราบด้วย

1.3 ด้านเครื่องช่วยการเรียนรู้การสอน จากการวิเคราะห์พบว่า หนังสือเรียนของสำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์และห้างหุ้นส่วนจำกัดเซ็นทรัลเอ็กซ์เพรสศึกษา มีคุณภาพโดยรวมอยู่ในเกณฑ์ดี ส่วนหนังสือเรียนของสำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิชและสำนักพิมพ์วัฒนาพานิช มีคุณภาพโดยรวมอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง แต่ครุมีความคิดเห็นว่า หนังสือเรียนของห้างหุ้นส่วนจำกัดเซ็นทรัลเอ็กซ์เพรสศึกษา สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช และสำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์ มีคุณภาพโดยรวมอยู่ในเกณฑ์ปานกลางทุกเล่ม เมื่อพิจารณาข้อย่อยแล้ว พบว่า ลักษณะของการเขียนคำของหนังสือเรียนทั้ง 4 เล่มโดยส่วนรวมอยู่ในระดับที่ควรได้รับการปรับปรุง ทั้งนี้เนื่องจากหนังสือเรียนทั้ง 4 เล่มนี้เพียงแต่ระบุความมุ่งหมายในการเรียบเรียงไว้เท่านั้น แต่มิได้ระบุวิธีใช้หนังสือที่ถูกต้องและประโยชน์ที่ผู้อ่านจะได้จากหนังสือเล่มนั้นเลย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พรทิพย์ ศิริสมบูรณ์เวช (2528 : 177) และพรทิพย์ สิงห์โตทอง (2528 : 120) ที่อธิบายไว้ว่า ลักษณะการเขียนคำที่ดีนั้นจะต้องระบุความมุ่งหมายของผู้เรียบเรียงไว้อย่างชัดเจน รวมทั้งสาระสำคัญของหนังสือ วิธีการใช้หนังสือที่ถูกต้องและคุณค่าของหนังสือ อีกทั้งประโยชน์ที่ผู้อ่านจะได้จากการอ่านหนังสือนั้น รวมทั้งจะต้องระบุประสบการณ์ของผู้เรียบเรียงไว้ให้ผู้อ่านได้ทราบด้วย นอกจากนี้หนังสือเรียนทั้ง 4 เล่มนี้ มีลักษณะการเขียนบรรณานุกรมอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง ซึ่งถ้าได้รับการปรับปรุงโดยการให้รายละเอียดของหนังสือที่ใช้อ้างอิงในบรรณานุกรมให้ครบถ้วนและถูกต้องแล้ว ก็อาจเป็นประโยชน์แก่ผู้อ่านในการค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมให้กว้างขวางออกไปอีกด้วย ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับความคิดเห็นของ รัญจวน อินทรกานตง (2520 : 43) ที่ว่า ส่วนประกอบต่าง ๆ ของหนังสือจะเป็นประโยชน์แก่ผู้อ่าน ให้สามารถเข้าใจสาระของเรื่องได้รวดเร็วและการค้นคว้าเรื่องที่ต้องการก็จะกระทำได้สะดวกและได้รับความรู้กว้างขวางยิ่งขึ้น

2. คุณภาพของหนังสือเรียนด้านเนื้อหา

2.1 เมื่อพิจารณาความสอดคล้องของเนื้อหาวิชาของหนังสือเรียนกับจุดประสงค์ของหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 จากการวิเคราะห์พบว่า หนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษา รายวิชา ส 605 ที่กระทรวงศึกษาธิการอนุญาตให้ใช้เป็นหนังสือเรียนในโรงเรียนจำนวน 4 เล่มนั้น หนังสือเรียนของสำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์มีความสอดคล้องกับจุดประสงค์ของหลักสูตรโดยส่วนรวมมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 37.57 รองลงมาคือ หนังสือเรียนของสำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ห้างหุ้นส่วนจำกัดเซ็นทรัลเอ็กซ์เพรสศึกษา และสำนักพิมพ์วัฒนาพานิช คิดเป็นร้อยละ 35.25, 33.95 และ 33.33 ตามลำดับ ส่วนครุมีความคิดเห็นว่า หนังสือเรียน

ของสำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์ สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช และห้างหุ้นส่วนจำกัดเซ็นทรัลเอ็กซ์-เพรสศึกษา มีความสอดคล้องกับหลักสูตรวิชาสังคมศึกษาโดยส่วนรวมอยู่ในระดับเดียวกัน คือ เกณฑ์ปานกลาง มีค่าเฉลี่ยโดยส่วนรวม 3.30 , 3.08 และ 2.94 ตามลำดับ ซึ่งผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของ วิมล ศรีดาชาติ (2528 : 95-96) ที่พบว่า หนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษาส่วนใหญ่มีความสอดคล้องกับหลักสูตรสังคมศึกษาอยู่ในระดับที่ใกล้เคียงกัน

เมื่อพิจารณาข้อย่อยพบว่า หนังสือเรียนของห้างหุ้นส่วนจำกัดเซ็นทรัลเอ็กซ์-เพรสศึกษา มีเนื้อหาสอดคล้องกับจุดประสงค์ของหลักสูตร มากที่สุด คือ เรื่อง "การพัฒนาแนวความคิดประชาธิปไตยในประเทศไทย" โดยส่วนรวมคิดเป็นร้อยละ 57.14 ส่วนหนังสือเรียนของสำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช มีเนื้อหาที่สอดคล้องกับจุดประสงค์ของหลักสูตรมากที่สุด คือ เรื่อง "โครงสร้างของเศรษฐกิจไทยโบราณจนถึงปัจจุบัน" โดยส่วนรวมคิดเป็นร้อยละ 35.25 สำหรับหนังสือเรียนของสำนักพิมพ์วัฒนาพานิช ที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับจุดประสงค์ของหลักสูตรมากที่สุด ได้แก่ เรื่อง "ปัญหาความขัดแย้งและการแสวงหาสันติภาพระหว่างประเทศ" โดยส่วนรวมคิดเป็นร้อยละ 33.33 และหนังสือเรียนของสำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์ที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับหลักสูตรมากที่สุด คือ เรื่อง "ปัญหาความขัดแย้งระหว่างประเทศหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 และบทบาทขององค์การสหประชาชาติในการรักษาและส่งเสริมสันติภาพ" โดยส่วนรวมคิดเป็นร้อยละ 37.57 จะเห็นได้ว่าเนื้อหาที่สอดคล้องกับหลักสูตรมากที่สุดในหนังสือเรียนแต่ละเล่มไม่ซ้ำเรื่องเดียวกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะหนังสือเรียนแต่ละเล่มมีความสอดคล้องกับจุดประสงค์ของหลักสูตรแต่ละข้อมากน้อยไม่เท่ากัน ในบางเรื่องอาจมีความสอดคล้องกับจุดประสงค์ของหลักสูตรหลายข้อ แต่ในบางเรื่องกลับมีความสอดคล้องกับหลักสูตรเพียงข้อเดียว หรือไม่สอดคล้องกับจุดประสงค์ของหลักสูตรข้อใดเลย แต่อย่างไรก็ตามผลการวิจัย พบว่า หนังสือเรียนทั้ง 4 เล่มนี้ มีความสอดคล้องของเนื้อหาวิชากับจุดประสงค์ของหลักสูตรโดยส่วนรวมมีคุณภาพใกล้เคียงกัน

2.2 เมื่อพิจารณาเนื้อหาวิชากับความสอดคล้องกับจุดประสงค์รายวิชาของวิชาสังคมศึกษา ส 605 จากการวิเคราะห์พบว่า ในจำนวนหนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษา รายวิชา ส 605 ทั้ง 4 เล่มนี้ หนังสือเรียนของสำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์มีความสอดคล้องกับจุดประสงค์รายวิชาโดยส่วนรวมมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 30.79 ส่วนหนังสือเรียนของสำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ห้างหุ้นส่วนจำกัดเซ็นทรัลเอ็กซ์เพรสศึกษา และสำนักพิมพ์วัฒนาพานิช มีความสอดคล้องกับจุดประสงค์รายวิชาโดยส่วนรวมอยู่ในอันดับรองลงมา คิดเป็นร้อยละ 29.84, 27.11 และ 26.82 ตามลำดับ ส่วนครุมีความคิดเห็นว่าหนังสือเรียนของสำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ห้างหุ้น-

ส่วนจำกัด เช่น ทรล.เอ็กซ์เพรสศึกษา และสำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์ ต่างมีเนื้อหาที่มีความสอดคล้องกับจุดประสงค์รายวิชาโดยส่วนรวมอยู่ในเกณฑ์ดีทุกเล่ม คิดเป็นค่าเฉลี่ย 3.80, 3.60 และ 3.60 ซึ่งผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปทุม พงษ์สุชาติ (2521 : 28) พรทิพย์ ศิริสม-บุรณ์เวช (2528 : 176) และวิมล ศรีดาชาติ (2528 : 96) ที่พบว่า หนังสือเรียนที่ดีจะต้องมีเนื้อหาสอดคล้องกับจุดประสงค์รายวิชา และผู้เรียบเรียงหนังสือเรียนควรจะต้องยึดจุดประสงค์รายวิชาดังกล่าวเป็นหลักในการเรียบเรียงหนังสือเรียนด้วย และสอดคล้องกับความคิดเห็นของปราณี โพธิ์สุข (2527 : 5) ที่อธิบายไว้ว่า เนื้อหาในหนังสือเรียนเป็นการวิเคราะห์และตีความจากคำอธิบายรายวิชาและจุดประสงค์รายวิชา ดังนั้นหนังสือเรียนจึงต้องเรียบเรียงเนื้อหาให้สอดคล้องกับแนวทางที่กำหนดไว้ในหลักสูตร

เมื่อพิจารณาข้อย่อยพบว่า เนื้อหาในหนังสือเรียนของห้างหุ้นส่วนจำกัด-เซ็นทรัลเอ็กซ์เพรสศึกษาที่มีความสอดคล้องกับจุดประสงค์รายวิชามากที่สุด ได้แก่ เรื่อง "การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจของไทยตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจนถึงปัจจุบัน" และเรื่อง "ศิลปกรรมไทยตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 4 ถึงปัจจุบัน" ซึ่งมีค่าเฉลี่ยโดยส่วนรวมเท่ากัน คือ คิดเป็นร้อยละ 45.00 ส่วนเนื้อหาในหนังสือเรียนของสำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิชที่สอดคล้องกับจุดประสงค์รายวิชามากที่สุด ได้แก่ เรื่อง "โครงสร้างของสังคมไทยสมัยโบราณถึงปัจจุบัน" โดยส่วนรวมคิดเป็นร้อยละ 43.75 สำหรับเนื้อหาของหนังสือเรียนของสำนักพิมพ์วัฒนาพานิช ที่สอดคล้องกับจุดประสงค์รายวิชามากที่สุด ได้แก่ เรื่อง "โครงสร้างทางเศรษฐกิจ สังคม และศิลปวัฒนธรรมสมัยกรุงศรีอยุธยา" โดยส่วนรวมคิดเป็นร้อยละ 30.79 และเนื้อหาของสำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์ที่สอดคล้องกับจุดประสงค์รายวิชามากที่สุด ได้แก่ เรื่อง "โครงสร้างทางเศรษฐกิจ สังคม และศิลปวัฒนธรรมของไทย สมัยรัชกาลที่ 4 จนถึงปัจจุบัน" โดยส่วนรวมคิดเป็นร้อยละ 37.50 จะเห็นได้ว่าเนื้อหาที่สอดคล้องกับจุดประสงค์รายวิชาของหนังสือเรียนทั้ง 4 เล่มมากที่สุดเป็นเนื้อหาที่คล้ายคลึงกัน คือ เป็นเนื้อหาเกี่ยวกับการวิเคราะห์โครงสร้างทางเศรษฐกิจ สังคม และศิลปวัฒนธรรมของไทย แสดงว่า หนังสือเรียนแต่ละเล่มสามารถเสนอเนื้อหาในเรื่องนี้ได้ใกล้เคียงกันและสอดคล้องกับจุดประสงค์รายวิชาเหมือนกัน

2.3 พิจารณาความเหมาะสมด้านการส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจตามหลัก สังคมศาสตร์สาขาต่าง ๆ และวุฒิภาวะของผู้เรียนในหนังสือเรียนของสำนักพิมพ์ต่าง ๆ จากการ วิเคราะห์พบว่า คุณภาพของเนื้อหาวิชาของหนังสือเรียนแต่ละเล่ม โดยส่วนรวมแล้วอยู่ในเกณฑ์ ที่ใกล้เคียงกัน คือ หนังสือเรียนของสำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์ มีคุณภาพโดยส่วนรวมคิดเป็น ร้อยละ 44.19 ส่วนหนังสือเรียนของห้างหุ้นส่วนจำกัดเซ็นทรัลเอ็กซ์เพรสศึกษา, สำนักพิมพ์ - ไทยวัฒนาพานิช และสำนักพิมพ์วัฒนาพานิช มีคุณภาพโดยส่วนรวมคิดเป็นร้อยละ 40.20, 40.18 และ 37.78 ตามลำดับ ส่วนครุมีความคิดเห็นว่าความเหมาะสมด้านการส่งเสริมความรู้ ความ เข้าใจตามหลักสังคมศาสตร์สาขาต่าง ๆ และวุฒิภาวะของผู้เรียนในหนังสือเรียนของห้างหุ้นส่วน- จำกัด เซ็นทรัลเอ็กซ์เพรสศึกษา มีคุณภาพโดยส่วนรวมอยู่ในเกณฑ์ดี คือ มีค่าเฉลี่ย 3.72 ส่วน หนังสือเรียนของสำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช และสำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์ มีคุณภาพโดยส่วนรวม อยู่ในเกณฑ์ปานกลาง

เมื่อพิจารณาข้อย่อย พบว่า หนังสือเรียนของสำนักพิมพ์วัฒนาพานิช และ สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์ มีคุณภาพของเนื้อหาวิชาที่เหมาะสมกับวัยและระดับชั้นของผู้เรียน มี- คะแนนเฉลี่ยโดยส่วนรวมสูงสุด คิดเป็นร้อยละ 91.67 และ 88.89 ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้อง กับงานวิจัยของ สุวิชา พูลเกษ (2524 : 97) และพรทิพย์ สิงห์โตทอง (2528 : 117) ที่พบ ว่า เนื้อหาในหนังสือเรียนเหมาะสมกับวัยและระดับสติปัญญาของผู้เรียน จะมีส่วนช่วยให้นักเรียน เกิดความรู้ ความเข้าใจได้รวดเร็วยิ่งขึ้น แต่หากว่าเนื้อหายากหรือง่ายเกินไปก็จะมีผลทำให้นัก- เรียนเกิดความเบื่อหน่ายและไม่สนใจในการเรียน

ข้อเสนอแนะ

เนื่องจากหนังสือเรียนยังคงเป็นอุปกรณ์การเรียนการสอนที่สำคัญในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในปัจจุบัน ดังนั้นหนังสือเรียนจึงควรได้รับการปรับปรุงและพัฒนาให้มีคุณภาพที่อยู่เสมอและในการปรับปรุงหนังสือเรียนนี้จำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากหลายฝ่าย ซึ่งผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะสำหรับกระทรวงศึกษาธิการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

1. ควรมีการกำหนดองค์ประกอบของหนังสือเรียนทั้งด้านกายภาพและด้านเนื้อหา รวมทั้งเกณฑ์การวิเคราะห์และประเมินหนังสือเรียนในแต่ละหมวดวิชา โดยเฉพาะในหมวดวิชาสังคมศึกษาอย่างละเอียด เพื่อเป็นแนวทางแก่ผู้เขียนในการผลิตหนังสือเรียนวิชาต่าง ๆ เป็นการป้องกันมิให้หนังสือเรียนของสำนักพิมพ์ต่าง ๆ มีความแตกต่างกันมากเกินไป และเพื่อความสะดวกและยุติธรรมในการตรวจพิจารณาหนังสือเรียนของสำนักพิมพ์เอกชน ก่อนที่จะประกาศให้เป็นหนังสือเรียนในโรงเรียน

2. ควรมีการจัดทำเกณฑ์การวิเคราะห์และประเมินหนังสือเรียนที่ชัดเจน เพื่อเป็นแนวทางแก่บุคลากรที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการตรวจและพิจารณาหนังสือเรียน เพื่อให้ได้หนังสือเรียนที่เหมาะสมและมีคุณภาพใกล้เคียงกัน

3. ควรจัดให้มีการอบรมบุคลากรที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการตรวจและพิจารณาหนังสือเรียน เพื่อคัดเลือกหนังสือเรียนที่มีคุณภาพและเหมาะสมกับการนำไปใช้ในโรงเรียนต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด

4. ในการตรวจพิจารณาหนังสือเรียนของสำนักพิมพ์ต่าง ๆ เพื่อประกาศให้เป็นหนังสือที่ใช้ในโรงเรียน ควรผ่านการตรวจและพิจารณาจากคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านเนื้อหา ด้านการเรียนการสอน และด้านการผลิตหนังสือเรียน เพื่อเป็นการควบคุมคุณภาพของหนังสือเรียนที่กระทรวงศึกษาธิการอนุญาตให้ใช้ในโรงเรียนต่าง ๆ

5. ก่อนที่จะมีคำสั่งประกาศชื่อหนังสือเรียนที่กระทรวงศึกษาธิการอนุญาตให้เลือกใช้ในโรงเรียนต่าง ๆ ควรมีเจ้าหน้าที่ตรวจสอบกับทางสำนักพิมพ์ด้วยว่า หนังสือเรียนวิชานั้น ๆ ได้รับการจัดพิมพ์เรียบร้อยแล้วหรือไม่ ทั้งนี้เพื่อความสะดวกแก่ครูในการเลือกใช้นี้หนังสือเรียน

6. ก่อนที่จะมีการอนุญาตให้สำนักพิมพ์พิมพ์หนังสือเรียนวิชาใด ๆ ก็ตามขึ้นใหม่ ควรมีการตรวจสอบคุณภาพของหนังสือเรียนเล่มนั้นใหม่อีกครั้งหนึ่ง โดยเฉพาะในด้านความทันสมัยและความถูกต้องของเนื้อหา เพื่อให้เนื้อหาของหนังสือเรียนนั้น ๆ มีความทันสมัยและเป็นปัจจุบัน

2. ข้อเสนอแนะสำหรับผู้บริหาร

1. ก่อนเปิดภาคเรียนในแต่ละปีการศึกษา ควรจัดตั้งคณะกรรมการพิจารณาและคัดเลือกหนังสือเรียนสำหรับใช้ในโรงเรียน เพื่อให้ได้หนังสือเรียนที่ดี มีคุณภาพและอำนวยความสะดวกในการเรียนการสอนให้มากที่สุด
2. ควรเปิดโอกาสให้ครูเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับการผลิตและการเลือกใช้หนังสือเรียนที่มีคุณภาพ เพื่อให้ครูได้มีความรู้ ความเข้าใจอย่างแท้จริงในการเลือกใช้หนังสือเรียน
3. ควรมีการจัดงบประมาณสำหรับจัดซื้อหนังสือเรียนวิชาต่าง ๆ ของทุกสำนักพิมพ์ และจัดเก็บหนังสือเหล่านั้นไว้ในห้องสมุด เพื่อให้ครูและนักเรียนใช้ประโยชน์ในการค้นคว้าเพิ่มเติม

3. ข้อเสนอแนะสำหรับครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษา

1. ครูควรศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับคุณภาพของหนังสือเรียนที่ดี รวมทั้งทราบถึงหลักเกณฑ์ในการเลือกหนังสือเรียน ทั้งนี้เพื่อให้ได้หนังสือเรียนที่ดีและมีคุณภาพ
2. ครูไม่ควรใช้หนังสือเรียนเพียงเล่มเดียวเป็นหลักในการสอน เนื่องจากหนังสือเรียนแต่ละเล่มก็จะมีคุณภาพในด้านต่าง ๆ แตกต่างกันไป และเพื่อช่วยให้ครูสามารถพิจารณาถึงความถูกต้องและความทันสมัยของเนื้อหาวิชาและข้อเท็จจริง ซึ่งจะช่วยป้องกันความผิดพลาดที่อาจเกิดจากความเข้าใจผิดของครูในเรื่องเนื้อหาต่าง ๆ ได้ นอกจากนี้ยังช่วยให้ครูสามารถแนะนำนักเรียนให้รู้จักการศึกษาค้นคว้าเพื่อให้ได้ความรู้ที่กว้างขวางขึ้นอีกด้วย
3. ครูควรรู้จักวิธีการใช้หนังสือเรียนในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ได้ผลดี เพราะหนังสือเรียนแต่ละเล่มต่างก็มีข้อดีและข้อด้อยแตกต่างกันไป นอกจากนี้ครูควรจะแนะนำวิธีการใช้หนังสือเรียนที่ถูกต้องให้แก่นักเรียน เพื่อให้นักเรียนได้รับประโยชน์จากหนังสือเรียนอย่างสมบูรณ์
4. ครูควรให้ความสนใจในการเข้าร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการใช้หนังสือเรียนหรือการผลิตหนังสือเรียนตามที่มีผู้จัดอบรมหรือประชุมสัมมนาทางวิชาการอย่างสม่ำเสมอ
5. ครูควรใช้ประโยชน์จากสื่ออื่น ๆ นอกเหนือจากหนังสือเรียนประกอบในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้เกิดความน่าสนใจและทันต่อเหตุการณ์
6. เมื่อครูพบข้อผิดพลาดหรือข้อบกพร่องในหนังสือเรียนเล่มใด ควรแจ้งให้ผู้เขียนหรือสำนักพิมพ์ที่พิมพ์หนังสือเรียนเล่มนั้นให้ทราบ พร้อมทั้งข้อเสนอแนะที่ถูกต้อง เพื่อผู้เขียนหรือสำนักพิมพ์จะได้จัดการแก้ไข เมื่อมีการจัดพิมพ์ครั้งต่อไป

4. ข้อเสนอแนะสำหรับผู้เรียบเรียงหรือผู้แต่ง

1. ก่อนลงมือเรียบเรียงหนังสือเรียน ควรมีการศึกษาหลักสูตรและจุดประสงค์รายวิชาให้เข้าใจชัดเจนก่อน จากนั้นจึงทำการวิเคราะห์เนื้อหาของเนื้อหาวิชาว่าควรจะ เน้นหนักไปทางใด แล้วจึงเรียบเรียงหนังสือเรียนโดยคำนึงถึงวัยและระดับชั้นของผู้เรียนเป็นสำคัญ
2. ผู้เรียบเรียงควรประกอบด้วยคณะบุคคลที่มีความเชี่ยวชาญในด้านต่าง ๆ ทั้งด้านเนื้อหาวิชา ด้านจิตวิทยาการเรียนรู้ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และด้านการนำเสนอเนื้อหา เพื่อให้ได้หนังสือเรียนที่ดีและมีคุณภาพอย่างแท้จริง
3. ผู้เรียบเรียงควรให้ข้อเสนอแนะหรือคำแนะนำแก่ผู้จัดพิมพ์ในการคัดเลือกภาพประกอบให้สอดคล้องกับเนื้อหา และถ้าเป็นไปได้ผู้เรียบเรียงควรมีความรู้ในเรื่องการผลิตหนังสือเรียนด้วย
4. ผู้เรียบเรียงควรคำนึงถึงความสำคัญของการเขียนคำนำ สารบัญ เชิงอรรถ บรรณานุกรม อภิธานศัพท์ ฯลฯ ให้ถูกต้อง ทั้งนี้เพื่อให้หนังสือเรียนมีคุณภาพและเป็นประโยชน์มากยิ่งขึ้น
5. ผู้เรียบเรียงควรมีการปรับปรุงแนวการเขียนและการนำเสนอเนื้อหาที่นำเสนอ และสอดคล้องกับวิทยาการใหม่ ๆ ที่เปลี่ยนแปลงไป และมุ่งที่จะให้พัฒนาการแก้สติปัญญาของผู้เรียนด้วย
6. ก่อนจัดพิมพ์หนังสือเรียนครั้งใหม่ ผู้เรียบเรียงควรตรวจสอบและปรับปรุงคุณภาพของหนังสือเรียนในด้านต่าง ๆ ให้ทันสมัยและเป็นปัจจุบันยิ่งขึ้น

5. ข้อเสนอแนะสำหรับสำนักพิมพ์

1. ควรให้ความสนใจในตัวผู้เรียบเรียง โดยพิจารณาถึงความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาต่าง ๆ อย่างแท้จริง ประกอบกับความสามารถในการนำเสนอเนื้อหาและมีทักษะในการใช้จิตวิทยาการเรียนรู้ เพื่อให้ได้หนังสือเรียนที่ดีและมีคุณภาพ
2. ควรคำนึงถึงเรื่องการออกแบบรูปเล่ม การออกแบบปก การเข้าเล่ม และการกำหนดคุณภาพของกระดาษที่ใช้สำหรับพิมพ์หนังสือเรียนให้สวยงาม และน่าใช้ยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังควรคำนึงถึงความเหมาะสมและวัยของผู้เรียนเป็นสำคัญ
3. ควรศึกษาผลงานวิจัยหรือข้อเสนอแนะของนักวิชาการและนักการศึกษาต่าง ๆ เกี่ยวกับหนังสือเรียน มาใช้ในการปรับปรุงคุณภาพของหนังสือเรียนให้ดียิ่งขึ้น

4. ควรมีการติดตามผลการใช้หนังสือเรียนจากครูและนักเรียน เพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไขหนังสือเรียนให้มีความถูกต้องและมีคุณภาพอยู่เสมอ

5. เมื่อมีการพิมพ์ครั้งใหม่ ควรให้ผู้เรียบเรียงตรวจและปรับปรุงแก้ไขหนังสือเรียนให้มีการพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้น และมีความทันสมัยอยู่เสมอ

6. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

1. ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับคุณภาพของหนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษา ในรายวิชาต่าง ๆ ทั้งในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

2. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูและนักเรียนเกี่ยวกับการใช้หนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษา รายวิชาต่าง ๆ ที่กระทรวงศึกษาธิการอนุญาตให้ใช้เป็นหนังสือเรียนในโรงเรียน ทั้งของกรมวิชาการและสำนักพิมพ์เอกชน

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

หนังสือ

- กัธร สกัทรกุล. หนังสือและการพิมพ์. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2528.
- โกชัย สาริกบุตร และสมพร สาริกบุตร. แนวการวิเคราะห์และประเมินผลแบบเรียน. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แสงรุ่งการพิมพ์, 2521.
- โกวิท ประวาลพฤกษ์. "แนวความคิดเกี่ยวกับการวิจัยเพื่อพัฒนาหลักสูตรและการวิเคราะห์แบบเรียน." เอกสารการอบรมวิจัยปฏิบัติการ ครั้งที่ 3 - 4 เรื่องการวิจัยเพื่อพัฒนาสื่อการเรียนการสอน. กรุงเทพมหานคร : กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2525.
- กฤษณา ลินไชย และรัตนา ภาชาฤทธิ์. ความเป็นมาของแบบเรียนไทย. กรุงเทพมหานคร : กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2520.
- เฉลิม มลิลลา. หลักและวิธีการสอนประวัติศาสตร์ในโรงเรียนมัธยม. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2521.
- ฉวีลักษณ์ บุณยะกาญจน์. แบบเรียนการอ่านและการพิจารณาหนังสือ (ท.221). มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม, 2522.
- _____. การอ่านและพิจารณาหนังสือ. กรุงเทพมหานคร : สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย, 2523.
- ฉวีวรรณ คูหาภินันท์. การทำหนังสือสำหรับเด็ก. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บูรพาสาส์น, 2527.
- ชลธิรา กลัดอยู่. การใช้ภาษา. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เคล็ดไทย, 2517.
- ณรงค์ ทองปาน. การสร้างหนังสือสำหรับเด็ก. กรุงเทพมหานคร : หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู, 2526.
- ชาญวิทย์ เกษตรศิริ และคณะ. หนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษา รายวิชา ส 605. พิมพ์ครั้งที่ 3. สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2527.